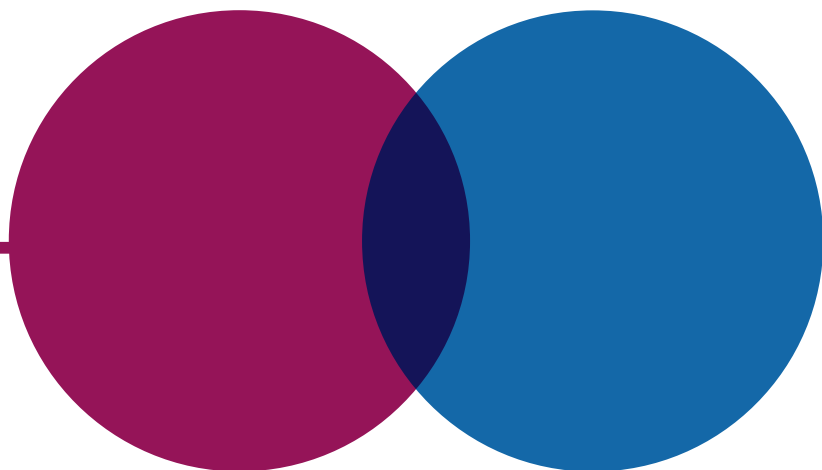

National Audit Office

ADRODDIAD

Gweinyddu cyfraddau treth incwm Cymru 2021-22

Cyllid a Thollau EF

SESIWN 2022-23
19 IONAWR 2023
HC 1024

Ffeithiau allweddol

1.4mn

Trethdalwyr Cymreig
yn 2020-21

£2.14bn

Refeniw treth incwm
Cymru yn 2020-21

£2.36bn

Amcangyfrif Cyllid a Thollau
EF (CThEF) o refeniw treth
incwm Cymru yn 2021-22

£0.4 miliwn costau gweinyddu treth incwm Cymru yn 2021-22

Crynodeb

Cyflwyniad

Treth incwm Cymru

1 Rhoddodd Deddf Cymru 2016 bŵer llawn i Senedd Cymru bennu'r cyfraddau (ac eithrio'r lwfans personol) a delir gan drethdalwyr Cymreig ar incwm nad yw'n gynilion na difidendau o 6 Ebrill 2017. Mae Llywodraeth Cymru yn derbyn yr holl refeniw treth incwm a gynhrychir o incwm nad yw'n gynilion na difidendau o dan bolisi treth incwm Cymru.

2 O fis Ebrill 2019, gostyngodd Llywodraeth y DU gyfraddau treth incwm sylfaenol, uwch ac ychwanegol yn y DU 10 pwynt canrannol ar gyfer trethdalwyr Cymreig ac mae gan y Senedd y pŵer i gymhwyso cyfraddau Cymru hefyd. Ar gyfer pob band treth, y gyfradd treth incwm a delir yw swm gweddill cyfradd y DU a ostyngwyd a chyfradd newydd Cymru (**Ffigur 1** drosodd). Ar gyfer 2021-22, pennodd y Senedd yr un cyfraddau treth incwm ar gyfer Cymru ag a gafwyd yn 2020-21, ar 10% ym mhob band, a oedd yn golygu bod cyfanswm y cyfraddau ar gyfer trethdalwyr yng Nghymru yn cyfateb i gyfraddau'r DU, sef 20% (cyfradd sylfaenol), 40% (cyfradd uwch) a 45% (cyfradd ychwanegol).

Rolau a chyfrifoldebau

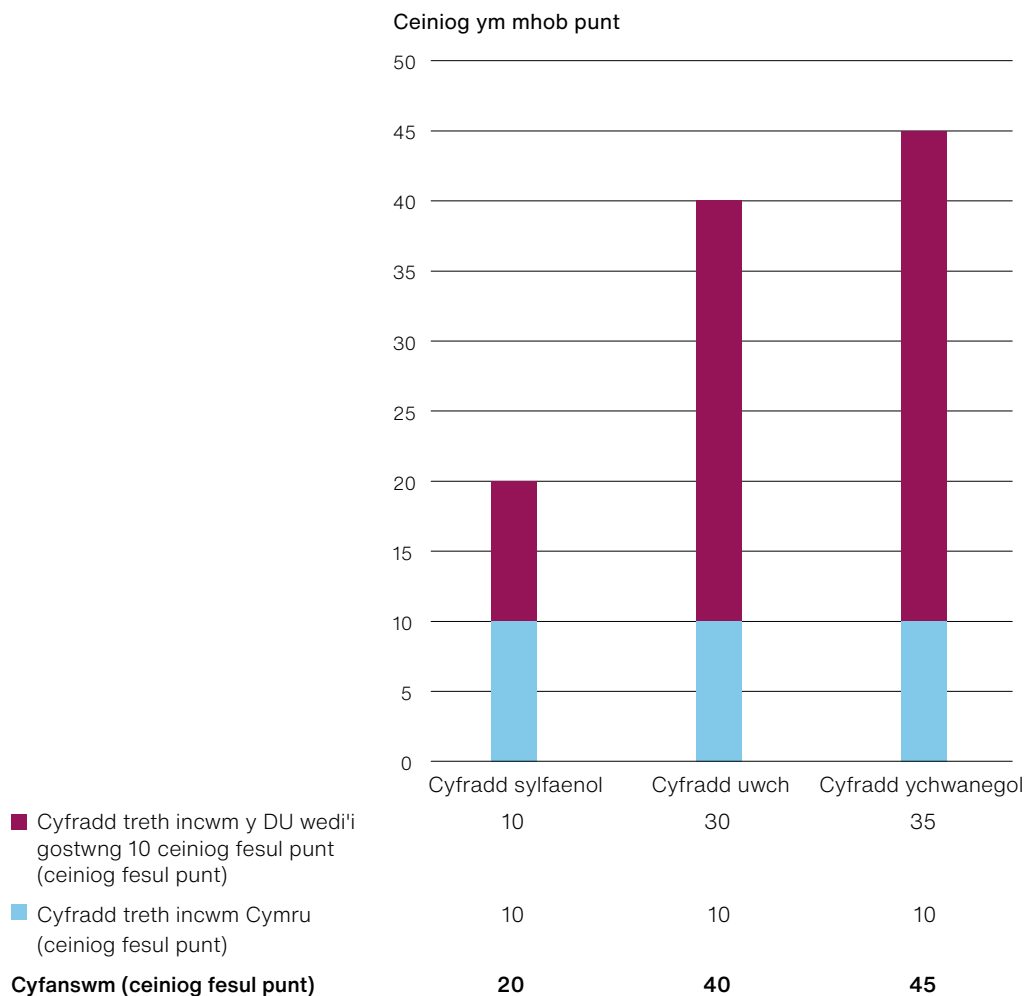
3 Mae Cyllid a Thollau EF (CThEF) yn gweinyddu ac yn casglu treth incwm Cymru fel rhan o system dreth y DU. Mae CThEF yn nodi trethdalwyr sy'n byw yng Nghymru drwy roi 'fflag' ar ei systemau sy'n nodi eu bod yn ddarostyngedig i gyfraddau treth incwm Cymru. Yn ôl cyfrifiad CThEF, roedd 1.4 miliwn o drethdalwyr Cymreig yn 2020-21. Trysorlys EF sy'n gyfrifol am dalu treth incwm Cymru i Lywodraeth Cymru.

4 Yn dilyn diwedd pob blwyddyn dreth, mae CThEF yn llunio amcangyfrif dros dro o refeniw treth incwm Cymru ar gyfer y flwyddyn honno. Cyfrifir yr alldro terfynol yn y flwyddyn ganlynol pan fydd CThEF yn cael mwy o wybodaeth gan drethdalwyr a chyflogwyr. Mae'r adroddiad hwn yn cwmpasu'r alldro terfynol ar gyfer 2020-21 a'r amcangyfrif dros dro ar gyfer 2021-22. Mae CThEF yn disgwyl cyhoeddi'r alldro ar gyfer 2021-22 yn ei Adroddiad Blynyddol a Chyfrifon ar gyfer 2022-23.

Ffigur 1

Cyfraddau treth incwm Cymru ar gyfer 2021-22

Mae cyfraddau treth incwm y DU yn cael eu gostwng 10 ceiniog fesul punt i bob diben a'u disodli gan gyfraddau treth incwm Cymru

Nodiadau

- 1 Ar gyfer pob band treth (sylfaenol, uwch ac ychwanegol), mae Llywodraeth y DU yn lleihau swm y dreth y bydd yn ei chasglu 10 ceiniog fesul punt ac mae'r Senedd yn pennu cyfradd treth incwm Cymru i'w hychwanegu at gyfraddau treth y DU.
- 2 Ar gyfer 2021-22, mae'r Senedd yn pennu pob un o gyfraddau treth incwm Cymru ar 10 ceiniog, sy'n golygu bod trethdalwyr Cymreig yn talu swm sy'n cyfateb o ran treth i gyfradd y DU ar gyfer pob band treth.

Ffynhonnell: Llywodraeth Cymru

5 Mae Deddf Llywodraeth Cymru 2006, fel y'i diwygiwyd gan Ddeddf Cymru 2014, yn ei gwneud yn ofynnol i'r Rheolwr ac Archwilydd Cyffredinol baratoi adroddiad ar gyfer pob blwyddyn ariannol ar y canlynol:

- digonolrwydd rheolau a gweithdrefnau CThEF, o ganlyniad i ddarpariaethau cyfraddau Cymru, er mwyn sicrhau y caiff treth incwm a godir ar gyfraddau a bennir o dan y darpariaethau hynny ei hasesu a'i chasglu'n briodol;
- a gydymffurfir â'r rheolau a'r gweithdrefnau hyn;
- cywirdeb y symiau a ddygir i gyfrif gan CThEF sy'n ymwneud â threth incwm y gellir ei phriodoli i benderfyniad ar gyfraddau i Gymru;
- cywirdeb a thegwch y symiau a ad-delir i CThEF fel treuliau gweinyddol.

6 Mae'r adroddiad hwn yn asesu'r canlynol:

- cyfrifiad CThEF o refeniw treth incwm Cymru ar gyfer 2020-21, yr 'alldro', a sicrwydd ynghylch cywirdeb y symiau a ddygir i gyfrif (Rhan Un);
- amcangyfrif CThEF o refeniw treth incwm Cymru ar gyfer 2021-22 a'n barn am y fethodoleg amcangyfrif (Rhan Un);
- rheolaethau allweddol a weithredwyd gan CThEF wrth asesu a chasglu treth incwm (Rhan Dau);
- y dull a fabwysiadwyd gan CThEF wrth asesu a lliniaru'r risg o ddiffyg cydymffurfiaeth â gofynion treth Cymru (Rhan Dau);
- cost gweinyddu treth incwm Cymru. Rydym yn rhoi sicrwydd ynghylch cywirdeb a thegwch y symiau hyn yng nghyd-destun costau yr eir iddynt gan CThEF (Rhan Tri).

7 Mae Atodiad Un yn nodi ein sail dystiolaeth archwilio.

Canfyddiadau allweddol

Alldro terfynol treth incwm Cymru ar gyfer 2020-21 a'r amcangyfrif ar gyfer 2021-22

8 Yn ôl cyfrifiad CThEF, yr alldro terfynol ar gyfer 2020-21 oedd £2,140 miliwn. Mae hyn yn cynrychioli symiau a gasglwyd o dan bolisi treth incwm Cymru.

Amcangyfrif CThEF o refeniw treth incwm Cymru ar gyfer 2020-21, a gyhoeddwyd ym mis Tachwedd 2021, oedd £2,100 miliwn, gan olygu bod yr alldro gwirioneddol £39 miliwn yn uwch na'r hyn a amcangyfrifwyd yn wreiddiol gan CThEF. Gwnaethom archwilio'r fethodoleg ar gyfer cyfrifo'r alldro, sydd o reidrwydd yn cynnwys meysydd amcangyfrifon sy'n weddill, er enghraifft lle nad oedd ffurflenni threthdalwyr wedi'u derbyn eto. Yn y meysydd hyn, rydym wedi gwerthuso'r sail dros amcangyfrif CThEF gan gynnwys tybiaethau perthnasol a'r data a oedd ar gael. Yn seiliedig ar y gwaith archwilio hwnnw, rydym wedi dod i'r casgliad fod alldro refeniw treth incwm Cymru ar gyfer 2020-21 wedi'i ddatgan yn deg (paragraffau 1.2 i 1.15).

9 Mae CThEF wedi amcangyfrif mai £2,356 miliwn yw refeniw treth incwm Cymru ar gyfer 2021-22.

Mae hyn yn cyfateb i gynnydd o £216 miliwn (10.1%) o gymharu ag alldro 2020-21. Cynyddodd treth incwm ar gyfer y DU gyfan 13.2% yn 2021-22. Mae'r cynnydd yn refeniw treth incwm y DU a refeniw treth incwm amcangyfrifedig Cymru yn adlewyrchu adferiad yr economi ar ôl i'r cyfnod pan oedd pandemig COVID-19 ar ei waethaf ddod i ben. Mae CThEF yn disgwyl cyfrifo'r alldro treth incwm terfynol ar gyfer 2021-22 y gellir ei briodoli i Gymru yn 2023. Dim ond at ddibenion cyflwyno adroddiadau ariannol yn ei gyfrifon blynyddol y mae'r amcangyfrif a lunnir gan CThEF, ac nid yw'n effeithio ar swm y refeniw a dderbynnir gan Lywodraeth Cymru yn y pen draw (paragraffau 1.16 i 1.20).

10 Mae ffactorau allanol wedi cynyddu lefel yr ansicrwydd yn amcangyfrif CThEF o refeniw treth incwm Cymru yn 2021-22.

Nododd CThEF mai'r brif ffynhonnell o ansicrwydd yw pa mor gywir y gall amcangyfrif cyfran Cymru o atebolrwydd treth incwm y DU, yn enwedig am fod yr amcangyfrif hwn yn dibynnu ar ddata arolygon o 2019-20. Mae ffactorau allanol y tu hwnt i'w reolaeth uniongyrchol, megis ton amrywiolyn Omicron o COVID-19 a ddatblygodd yn ystod y flwyddyn ac effaith y rhyfel yn Wcráin ar allu threthdalwyr i dalu'r dreth sy'n ddyledus ganddynt, wedi cyflwyno rhagor o ansicrwydd i'r amcangyfrif. Ystyriwn fod y dull gweithredu a fabwysiadwyd gan CThEF i amcangyfrif effaith y meysydd ansicrwydd hyn ar refeniw treth incwm Cymru yn 2021-22 yn rhesymol (paragraff 1.21).

Gweinyddu cyfraddau treth incwm Cymru

11 Mae gan CThEF reolau a gweithdrefnau digonol ar waith i sicrhau yr asesir ac y cesglir treth incwm Cymru yn briodol ac y cydymffurfir â'r rheolau hynny.

Mae ein gwaith ar faterion sy'n ymwneud â threth incwm Cymru yn adeiladu ar ein hasesiad ehangach o reolau a gweithdrefnau CThEF, a gwblheir fel rhan o'n harchwiliad blynyddol o CThEF. Fel rhan o'r archwiliad hwnnw, daethom i'r casgliad bod CThEF wedi llunio rheoliadau a gweithdrefnau digonol i sicrhau gwiriad effeithiol o'r broses o asesu refeniw, ei gasglu a'i ddyrannu'n briodol, a bod y rheoliadau a'r gweithdrefnau hyn yn cael eu gweithredu'n briodol (paragraffau 2.2 i 2.13).

12 Yr her allweddol o hyd wrth weinyddu'r system yw cynnal cofnod cywir a chyflawn o gyfeiriadau trethdalwyr Cymreig. Mae CThEF yn dibynnu ar drethdalwyr yn ei hysbysu am newid cyfeiriad, er nad oes gofyniad cyfreithiol iddynt wneud hynny. Gwelsom fod cynnydd wedi bod yn nifer y codau post yng Nghymru y nododd gwaith glanhau cyfeiriadau CThEF eu bod ar goll neu'n annilys, gyda 6% (81,716) o'r boblogaeth gyffredinol o drethdalwyr yn cael eu cofnodi fel rhai a oedd ar goll neu'n annilys ym mis Mehefin 2021 o gymharu â 4% (53,467) ym mis Medi 2020. Mae CThEF wedi ymchwilio i'r achosion hynny lle roedd unigolion naill ai'n gyflogedig neu'n derbyn pensiwn ac wedi'u diweddarau (paragraffau 2.14 i 2.24).

13 Mae asesiadau CThEF yn parhau i nodi bod y risg o ddiffyg cydymffurfiaeth â threth incwm Cymru yn isel am nad oes unrhyw wahaniaeth rhwng cyfraddau treth Cymru a chyfraddau treth yng ngweddill y DU. Yn 2021-22, lluniodd CThEF Ddarlun Strategol o Risg i Gymru. Ym marn CThEF, y prif feysydd o risg i dreth incwm Cymru yw risgiau i gydymffurfiaeth a asesir ar lefel y DU gyfan. Ni nodwyd unrhyw risgiau yn y Darlun Strategol o Risg sy'n benodol i Gymru (paragraffau 2.25 a 2.26).

14 Gwnaeth CThEF gyfrifo enillion cydymffurfio o £100 miliwn yn ymwneud â Chymru ar gyfer 2020-21, y data diweddaraf sydd ar gael. Mae CThEF yn mesur effeithiolrwydd ei weithgareddau gorfodi a chydymffurfio drwy enillion cydymffurfio: ei amcangyfrif o'r refeniw ychwanegol y mae wedi ei gynhyrchu, a'r colledion refeniw y mae wedi'u hatal. Amcangyfrifodd CThEF hefyd mai cyfran Cymru o golledion net oedd £370 miliwn. Mae CThEF yn cyfrifo'r ffigurau hyn fel cyfran o ffigur cyfatebol y DU, yn hytrach na defnyddio data penodol i Gymru i feintio'i'r risgiau. Nid yw CThEF yn ystyried amrywiadau daearyddol yn lefel y risgiau i gydymffurfiaeth, na llwyddiant cymharol gweithgarwch cydymffurfio yng Nghymru o gymharu â gweddill y DU nac yn adrodd arnynt (paragraff 2.27).

15 Ychydig iawn o ddata perfformiad sydd gan CThEF ar ei weithgareddau cydymffurfio yng Nghymru. Yn wahanol i'w system treth incwm, sy'n nodi trigolion Cymreig, ni all system gydymffurfiaeth CThEF nodi pobl sy'n byw yng Nghymru yn hawdd. Felly, ni all CThEF olrhain a monitro gweithgarwch cydymffurfiaeth yng Nghymru yn hawdd ac mae hyn yn effeithio ar ei allu i gasglu data perfformiad ynghylch y graddau y ceir diffyg cydymffurfiaeth yng Nghymru (paragraff 2.29).

16 Mae COVID-19 wedi parhau i effeithio ar weithgareddau cydymffurfiaeth CThEF yn ystod 2021-22. Ledled y DU, roedd nifer yr achosion yn ymwneud â chydymffurfiaeth a agorwyd ac a gaewyd yn 2021-22 yn fwy nag yn 2020-21 ond roeddent 27% yn llai nag yn 2019-20 cyn y pandemig. Effeithiodd y gallu i gynnal ymchwiliadau wyneb yn wyneb a'r angen i adleoli staff cydymffurfiaeth i gefnogi mesurau COVID-19 eraill ar ei weithgarwch cydymffurfiaeth yn ystod y flwyddyn hefyd. Enillion CThEF o'i weithgareddau cydymffurfiaeth â threth ar gyfer y DU gyfan oedd £30.8 biliwn yn 2021-22, sef cynnydd o 1.1% o gymharu â 2020-21 ond yn is na'r £36.9 biliwn a gofnodwyd yn 2019-20. Bydd yn cymryd peth amser i ddeall yn llawn effaith y pandemig ar gydymffurfiaeth â threth ac enillion o dreth (paragraffau 2.30 a 2.31).

17 Mae dyledion treth wedi lleihau ers 2021 ond maent yn dal i fod yn fwy na lefelau cyn y pandemig. Mae ffactorau allanol sy'n effeithio ar allu trethdalwyr i dalu'r dreth sy'n ddyledus ganddynt, gan gynnwys pwysau chwyddiannol presennol a chynnydd mewn costau byw, yn effeithio ar falans dyledion CThEF. Ar 31 Mawrth 2022, cyfanswm y dyledion treth ar gyfer y DU oedd £41.6 biliwn, 86% (£19.2 biliwn) yn uwch na lefel y ddyled a gofnodwyd ar 31 Mawrth 2020, cyn effaith pandemig COVID-19. Mae CThEF yn disgwyl i lefel y dyledion treth ostwng yn arafach nag a ragwelwyd i ddechrau. Nid oes dadansoddiad o ddyledion treth incwm y gellir ei briodoli i Gymru ar gael ar hyn o bryd (paragraff 2.32).

Costau

18 Yn 2021-22, aeth CThEF i gostau o £0.4 miliwn wrth weithredu a gweinyddu treth incwm Cymru ac ailgododd dâl am hynny ar Lywodraeth Cymru. Gwnaethom archwilio'r ffordd roedd CThEF yn amcangyfrif costau casglu a gweinyddu treth incwm Cymru ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben 31 Mawrth 2022. Yn seiliedig ar ein gwaith archwilio, rydym wedi dod i'r casgliad bod y swm a dalwyd gan Lywodraeth Cymru yn gywir a theg yng nghyd-destun y cytundeb rhwng CThEF a Llywodraeth Cymru. 2021-22 yw'r flwyddyn gyntaf ers i bwerau treth gael eu datganoli i Gymru y mae gwariant yn ymwneud â chostau gweithredu yn unig. Nid aeth CThEF i unrhyw gostau ar gyfer gweithredu Prosiect Treth Incwm Cymru, t'n wahanol i flynyddoedd ariannol blaenorol, gan fod y prosiect wedi dod i ben ym mis Chwefror 2021 (paragraffau 3.4 a 3.5 a Ffigur 8).